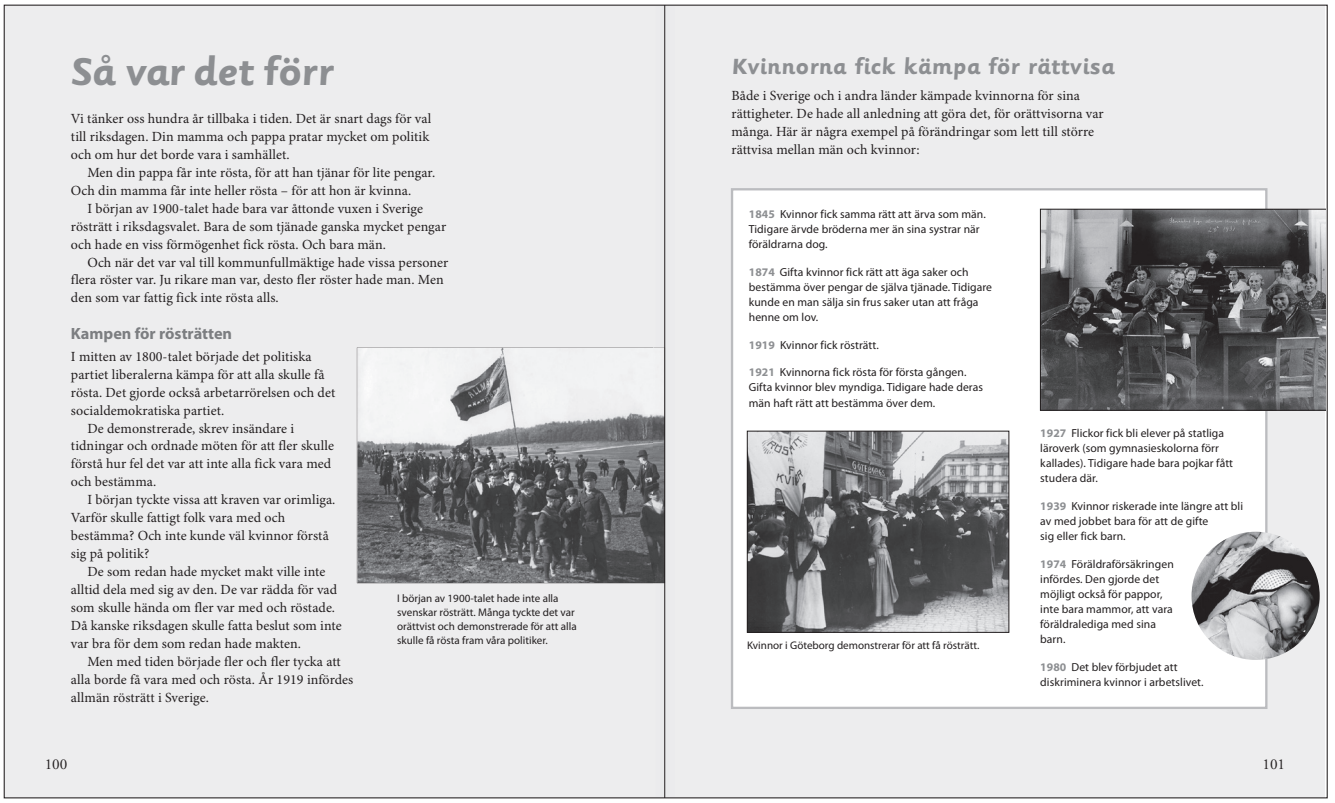

Så var det förr

Vi tänker oss hundra år tillbaka i tiden. Det är snart dags för val till riksdagen. Din mamma och pappa pratar mycket om politik och om hur det borde vara i samhället.

Men din pappa får inte rösta, för att han tjänar för lite pengar. Och din mamma får inte heller rösta – för att hon är kvinna.

I början av 1900-talet hade bara var åttonde vuxen i Sverige rösträtt i riksdagsvalet. Bara de som tjänade ganska mycket pengar och hade en viss förmögenhet fick rösta. Och bara män.

Och när det var val till kommunfullmäktige hade vissa personer flera röster var. Ju rikare man var, desto fler röster hade man. Men den som var fattig fick inte rösta alls.

Kampen för rösträtten

I mitten av 1800-talet började det politiska partiet liberalerna kämpa för att alla skulle få rösta. Det gjorde också arbetarrörelsen och det socialdemokratiska partiet.

De demonstrerade, skrev insändare i tidningar och ordnade möten för att fler skulle förstå hur fel det var att inte alla fick vara med och bestämma.

I början tyckte vissa att kraven var orimliga. Varför skulle fattigt folk vara med och bestämma? Och inte kunde väl kvinnor förstå sig på politik?

De som redan hade mycket makt ville inte alltid dela med sig av den. De var rädda för vad som skulle hända om fler var med och röstade. Då kanske riksdagen skulle fatta beslut som inte var bra för dem som redan hade makten.

Men med tiden började fler och fler tycka att alla borde få vara med och rösta. År 1919 infördes allmän rösträtt i Sverige.

I början av 1900-talet hade inte alla svenskar rösträtt. Många tyckte det var orättvist och demonstrerade för att alla skulle få rösta fram våra politiker.

Kvinnorna fick kämpa för rättvisa

Både i Sverige och i andra länder kämpade kvinnorna för sina rättigheter. De hade all anledning att göra det, för orättvisorna var många. Här är några exempel på förändringar som lett till större rättvisa mellan män och kvinnor:

1845 Kvinnor fick samma rätt att ärva som män. Tidigare ärvde bröderna mer än sina systrar när föräldrarna dog.

1874 Gifta kvinnor fick rätt att äga saker och bestämma över pengar de själva tjänade. Tidigare kunde en man sälja sin frus saker utan att fråga henne om lov.

1919 Kvinnor fick rösträtt.

1921 Kvinnorna fick rösta för första gången. Gifta kvinnor blev myndiga. Tidigare hade deras män haft rätt att bestämma över dem.

Kvinnor i Göteborg demonstrerar för att få rösträtt.

1927 Flickor fick bli elever på statliga läroverk (som gymnasieskolorna förr kallades). Tidigare hade bara pojkar fått studera där.

1939 Kvinnor riskerade inte längre att bli av med jobbet bara för att de gifte sig eller fick barn.

1974 Föräldraförsäkringen infördes. Den gjorde det möjligt också för pappor, inte bara mammor, att vara föräldralediga med sina barn.

1980 Det blev förbjudet att diskriminera kvinnor i arbetslivet.

Så var det förr

I grundbokens text berättas om kampen för allmän rösträtt och kvinnornas kamp för rättvisa under 1800-talet och början av 1900-talet. Egentligen är dagens demokrati ganska ung. Att demokratin är något som människor kämpat för att införa är en viktig insikt som eleverna måste få. Ibland framstår det som att demokratin kom av sig själv, som ett led i en naturlig utveckling.

Ibland påstås det att demokratin kommer automatiskt om man släpper marknaden fri – om företag och affärsmän får större inflytande i samhället blir de vanliga människorna också friare sedan. I länder som Sverige kämpade liberaler som ville se en friare marknad också för rösträtt och bättre levnadsvillkor för alla. Många svenska liberaler tyckte också att de som drabbades av marknadskrafternas avigsidor skulle få hjälp och att det behövdes lagar och skatter för det. Att marknadskrafterna ska lösa allt är en idé som blivit allt vanligare sedan slutet av 1900-talet. Hur fria marknadskrafterna ska vara, hur mycket som ska skötas av stat och kommun med hjälp av skatter osv. är en central fråga i den politiska debatten världen över.

Här i Sverige har journalister, författare, liberaler, socialdemokrater, fackföreningar och andra jobbat hårt för att göra Sverige demokratiskt. Att stifta lagar och garantera yttrandefriheten har varit viktiga medel i kampen.

Apropå kvinnornas kamp för rättvisa hävdas det ibland att Sverige är ett av världens minst ojämställda länder. Men betyder det att vi är jämställda? Hur det är med den saken kan eleverna diskutera med hjälp av kopieringsunderlaget K 32 *Hur jämställda är vi?*

Att diskutera

- Varför fick bara de som hade ganska mycket pengar rösta förr?
- De som hade mycket makt på 1800-talet var rädda för den allmänna rösträtten. Varför?
- Varför hade kvinnor sämre rättigheter än män, tror ni?

Att göra

K 32 Hur jämställda är vi?

32

Namn _____

Hur jämställda är vi?

Sverige är ett av de mest jämställda samhällena i världen. Men är män och kvinnor helt jämställda? Diskutera de här punkterna, först i smågrupper och sedan i helklass.

Hur jämställt är det när det gäller:

- Löner
- Typ av arbeten
- Skolarbete
- Höras och synas i skolan
- Andel politiker
- Andel chefer
- Föräldraledighet
- Hushållsarbete
- Hur man framställs i media (till exempel teve, filmer, reklam)

Varje grupp berättar vad de kommit fram till eller om det finns olika åsikter i gruppen. Därefter lämnas ordet fritt.

Kopieringsunderlag © 2012 Per Lindberg och Natur & Kultur.
PULS Samhällskunskap 4–6, Lärarbok ISBN 978-91-27-42448-7.